

УДК 378. 031

М.В. Брода
м. Дрогобич, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВНЗ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Успішність реформування освіти в Україні тепер багато в чому залежить від швидкого напрацювання, апробації та популяризації моделей реального досвіду переходу від готових книжкових рішень до практичного використання знань у нестандартних умовах, забезпечення потреби в саморозвитку та інноваційній діяльності. У цьому зв'язку знання іноземної мови як важливого засобу міжкультурного спілкування є передумовою для особистих, культурних, професійних та економічних контактів.

Проблема оновлення змісту освіти повинна розглядатися у зв'язку з активною участю студентів у навколишньому житті, пошуком засобів стимулювання самостійної творчої діяльності, і всі навчальні предмети, у т.ч. англійська мова, повинні забезпечувати підготовку до повноцінної життєдіяльності в інформатизованому суспільстві, підвищення якості та ефективності освіти. Ключовим тут є створення умов комунікації, відповідного психологічного клімату, адже робота з інформацією допомагає вчитися мислити, тренувати інтелектуальні здібності, моделювати певні життєві ситуації, виробляти спільне вирішення проблем, а найголовніше — студенти самі оцінюють власну діяльність, мовленнєві здібності, прогнозують перспективи власного вдосконалення в пізнанні іноземної мови.

Аналіз попередніх досліджень. Проблему використання інтерактивних технологій у вивченні іноземної мови розробляли Т. Вірченко, І. Маклагіна [4], Л. Морська [5], С. Ніколаєва [6], М. Сосяк [8], Е. Шевченко [10], Л. Шепель та ін. Задля інтенсифікації вивчення англійської мови дослідники розкривають особливості роботи над проектами (Е. Зінкуров [1]), технологію «навчання у співпраці» (О. Крюкова [3]), способи використання інтернет-контенту (О. Плугатирьова [7]), окремі шляхи побудови навчання з використанням комп'ютерних технологій (Г. Шклярчук), виявляють зв'язок інтерактивних технологій та критичного мислення (Л. Клименко [2]). Водночас увага вчених не концентрувалася на виявленні розвивальної ролі сучасного інтерактивного навчання в системі підготовки студентів до майбутньої діяльності та відповідних методах їх реалізації.

Мета статті — на основі характеристики істотних змін щодо якісної підготовки майбутнього фахівця у ВНЗ України обґрунтувати важливу роль сучасного інтерактивного навчання в системі цієї підготовки та розкрити відповідні методи їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. Інтерактивна взаємодія, яка виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншими чи однієї думки над іншою, частково використовувалася ще в 20-х рр. XX ст. Застосовані в той час — бригадно-лабораторний та проектний методи, робота в парах змінного складу, виробничі та трудові екскурсії і практики були передовим словом не лише в радянській, а й у світовій педагогіці. Подальшу розробку елементів інтерактивного навчання (формування здатності відстоювати свою думку чи аргументувати свою позицію під час дискусії або дебатів, оцінювання не лише на основі здатності запам'ятовувати та відтворювати фрагменти інформації, а шляхом розширеного опитування, контрольної вправи, спостереження, самооцінки) ми можемо знайти в працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів (хоча в радянські часи, як правило, не виявляли творчість педагогів). Дослідження, проведені Національним тренінговим центром (США, штат Мерілен) у 80-х рр. XX ст., свідчать про те, що інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити процент засвоєння матеріалу, оскільки впливає на свідомість, почуття, волю особистості.

Задля підвищення ефективності навчального процесу все гострішою стає проблема

інтерактивного навчання, сутність якої полягає в тому, що навчальний процес повинен відбуватися за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників і розглядатися як альтернативний традиційному підходу. Тому основними ознаками інтерактивних технологій є висока мотивація, зміна ролей учасників навчання, можливість застосування на різних етапах вивчення теми, спеціальна організація, різноманітність форм і засобів оцінювання тощо.

Серед видів інтерактивних технологій розрізняють групову (фронтальну) і колективну (кооперативну) форми. За фронтальної форми усі студенти працюють разом чи індивідуально із наступним контролем результатів, а кооперативним навчанням називають такий варіант його організації, за якого праця відбувається в невеликих групах співпраці, об'єднаних спільною метою. Усі спроби осучаснити традиційну систему навчання, позбавити її притаманних їй недоліків були пов'язані з використанням у рамках занять ще й парної та колективної форм [3, с. 6]: успіхи кожного визначаються не тільки ним самим, а й зусиллями інших, усі разом святкують перемогу.

Об'єднання в групи може здійснюватися здебільшого на добровільній основі, за власним вибором чи результатами жеребкування. Бажано об'єднувати в одну групу студентів з різною підготовкою, щоб стимулювати творче мислення й інтенсивний обмін ідеями. Відтак групи можуть бути гомогенними (однорідними), тобто об'єднувати студентів за певними ознаками, наприклад за рівнем знань та позаурочної інформації з предмета, або гетерогенними (різнорідними). В окремих випадках можна зберегти групу, яка почала працювати над проблемою, на кілька занять у постійному складі або виділити на певний час діючу групу експертів, спостерігачів тощо. Зауважимо, що робота в парах застосовується як окрема самостійна технологія навчання та підготовчий етап до роботи в групах [9, с. 4].

Співробітництво, порівняно з конкуренцією й індивідуальними зусиллями, призводить до більш високих досягнень і більшої продуктивності, турботливих і відданих взаємин, забезпечують психологічне здоров'я студентів, соціальну компетентність і самоповагу, позитивну взаємозалежність, особистісну взаємодію, розвиток навичок міжособистісного спілкування та спілкування у невеликих групах. Саме завдяки особистісній взаємній підтримці в процесі навчання члени групи беруть на себе зобов'язання один стосовно одного і виявляють відданість загальній справі і цілям, а навички конструктивного розв'язання конфліктів особливо важливі для довгострокового успіху при кооперативному навчанні. Кооперативне навчання відкриває для студентів можливості не лише співпраці з іншими, а й дозволяє реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування та сприяє досягненню учнями високих результатів засвоєння знань та формування вмінь (тому така модель легко й ефективно поєднується з традиційними формами і методами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання). Водночас задля забезпечення демократичності інтерактивного навчання, його особистісної орієнтованості важливо обов'язково залучати студентів до організації їхньої діяльності (обговорення з ними можливого складу груп, процедур групової діяльності, її очікуваних результатів і досягнення демократичної згоди між студентами і викладачем на всіх етапах навчально-виховного процесу).

Студенти вчаться працювати індивідуально чи у групі, адже робота над проектом допомагає підтримувати один одного, відшукувати інформацію з різних джерел. Так, на початку навчального року повідомляється про роботу над проектом, формуються групи, які працюватимуть над окремими розділами (наприклад, «Книги року»). Групи збирають матеріал, проводять опитування, занотовують результати, описують цікаві випадки на заняттях, збирають фото, набирають тексти своїх матеріалів. Розділами «Книги» можуть бути: A word — вступне слово педагога; A letter from the past — найкраща розповідь про цікаву подію з минулого навчального року; The main events — основні події навчального року в хронологічному порядку; Curriculum — навчальний план за рік (терміни вивчення теми, короткий опис матеріалу); Final marks for the topics we studied — тематичні, семестрові, річна, атестаційна та підсумкова оцінки (подаються тільки з особистої згоди кожного учасника); Debts — кількість боргів за навчальний рік (непрочитані твори, не складені діалоги, не підготовлені перекази, статті до журналу,

невиконані вправи тощо); The school year top — 10 — щомісячне підбиття підсумків; The projects we worked at — назви проектів, над якими працювали протягом року; Students general rating — результати загального рейтингу з англійської мови; Wishes — побажання одне одному; Autographs — автографи учасників, які ставляться на останній сторінці «Книги року» під час її презентації. Звісно, кожен отримує фотокопію примірника «Книга року». Для студентів важливою також є інформація про різні форми презентації (випуск буклетів, письмові доповіді, фотомонтажі, стіннівки, конференції чи театралізовані вечори) [1, с. 5].

Короткотерміновий (протягом двох тижнів) проект передбачає поділ учасників на групи відповідно до виконання завдань повністю спланувати та підготувати якусь подорож: наприклад, транспортники відпрацьовують найвигідніший спосіб проїзду, готують інформацію про час приїзду та від'їзду, типи вагонів поїзду та розташування місць у ньому, вартість квитків, умови проїзду та правила поведінки у вагоні, готують карту слідування поїзду та інформують про транзитні станції; історики готують історичну довідку про місто, його сьогодення, представляють цікаві статистичні дані, відео- та фотоматеріали, матеріали з Інтернету; екскурсоводи відпрацьовують план перебування у місті, планують екскурсії та відпочинок з приблизною вказівкою часу початку та закінчення кожного виду діяльності, ураховуючи відстань між об'єктами та послідовність відвідування музеїв з прогулянками, харчуванням, відпочинком, готують альтернативний план на випадок, якщо виникне необхідність щось змінити; інтенданти складають список речей, необхідних для подорожі (одяг, взуття, медикаменти, харчування), зв'язуються з готелем для замовлення місць; фінансисти складають кошторис подорожі на одну людину з урахуванням усіх витрат; менеджери-координатори організовують співпрацю груп, обмін інформацією, підтримують зв'язок з педагогом. Оскільки презентація результатів роботи відбувається на занятті, то учасники, звичайно, готові захищати свої пропозиції, приймати поправки, задавати питання, результати вивішуються на дошку, а підсумки підбиваються менеджером-координатором (обговорюються недоліки та прорахунки, відзначаються вдалі рішення та пропозиції) [1, с. 3].

Використання інтерактивних технологій передбачає цілу систему методів, прийомів, форм і засобів навчання. Усі вони дають можливість студентам активно працювати, застосовувати на практиці уміння активно слухати, сприяють виробленню спільної думки, розвиткові навичок міжособистісного спілкування. Відповідно до визначених видів технологій, розглянемо методичні прийоми як окремі способи реалізації інтерактивних технологій на уроках англійської мови.

Одночасному включенню всіх учасників в активну роботу з різними партнерами по спілкуванню для обговорення дискусійних питань сприяє спосіб «Коло ідей», коли використовуються ефективні для розв'язання гострих суперечливих питань і корисні для створення списку загальних ідей методи навчання. Її метою є з'ясування певних положень, привернення уваги студентів до складних проблемних запитань, мотивація пізнавальної діяльності, тому важливо поставити запитання та запропонувати обговорити його в кожній групі. До того ж кожна група висуває лише один аспект обговорення і групи висловлюються по черзі, поки не будуть вичерпані всі ідеї (список зазначених ідей можна записувати на дошці).

Видозміною цього методу вважаємо такий спосіб, як «Мікрофон», що надає можливість швидко кожному щось сказати, по черзі відповідаючи на запитання або висловлюючи власну думку чи позицію, в уявний мікрофон, не коментуючи та не оцінюючи відповідей. З «Мікрофоном» поєднується, у свою чергу, методичний прийом «Незакінчені речення», що дає можливість ґрунтовніше працювати над формою висловлення власних ідей, порівнювати їх з іншими та долати стереотипи, вільніше висловлюватися щодо запропонованих тем, відпрацьовувати вміння говорити коротко. У цьому випадку важливо визначити тему, з якої студенти будуть висловлюватися, використовуючи уявний телефон, сформулювати незакінчене речення й запропонувати студентам висловитися та закінчити його.

Для вироблення кількох рішень конкретної проблеми використовується «Мозковий штурм», який може зібрати від усіх студентів якомога більше ідей щодо розв'язання проблеми

упродовж обмеженого часу. Поставивши запитання і запропонувавши всім висловлювати ідеї, коментарі, слід наводити фрази чи слова, пов'язані з цією проблемою (можна записати усі пропозиції на дошці чи великому аркуші паперу в порядку їх виголошення без зауважень, коментарів чи запитань), важливо заохотити всіх до висування якомога більшої кількості ідей, а на завершення — обговорити та оцінити запропоновані ідеї. Це дає студентам можливість вільно висловлювати свої думки. Водночас у рамках реалізації методу «Аналіз ситуації» є можливим проаналізувати життєву ситуацію, поставити запитання один одному, виявити важливі та другорядні обставини, навести аргументи, докази на захист кожної із сторін справи, прийняти рішення, передбачити його наслідки тощо.

Під час вивчення блоку інформації або узагальнення й повторення вивченого часто використовується методичний прийом «Навчаючи вчуся» («Броунівський рух»), організацію якої відображено у дослідженнях І. Маклагіної [4, с. 18] (сутність її полягає в тому, щоб вивчити, розповсюдити, проаналізувати, узагальнити інформацію та реалізувати її у відповідях. Метод «Ажурна пилка» («Мозаїка») — у випадках, коли початкова інформація має бути донесена перед проведенням основного заняття або доповнює його, — створює ситуації, які дають змогу студентам працювати разом через засвоєння великої кількості інформації за короткий проміжок часу (він може замінити лекції).

Як відомо, ілюстрування певних явищ і механізмів (а не представлення поведінки конкретних особистостей, на відміну від рольової гри) здійснюється, як правило, через використання методу «Імітаційні ігри», під час яких учасники копіюють у спрощеному вигляді процеси, що відбуваються в справжньому суспільному житті, що дає можливість глибоко проникнути в проблему [9, с. 26]. Звісно, рольові ігри імітують реальність призначення ролей, визначають ставлення до конкретної життєвої ситуації або проблеми. До того ж на початку заняття для демонстрації розмаїття поглядів або після опанування певної інформації з проблеми й усвідомлення можливості протилежних позицій щодо її розв'язання використовується метод «Займи позицію» (можна в протилежних кутах кімнати розмістити плакати «за», «проти» або «не знаю», попросити учасників стати біля відповідного плакату залежно від їх думки щодо обговорюваної проблеми чи навіть обґрунтувати свою позицію і назвати найбільш переконливі аргументи своєї та протилежної сторони [2, с. 6]).

Метод «Прес» використовується педагогами-практиками для обговорення дискусійних питань і під час проведення вправ, у яких потрібно чітко аргументувати визначену позицію з проблеми, що обговорюється. Відомо, що існує чотири етапи методу «Прес»: позиція — висловіть думку, поясніть у чому полягає ваша точка зору (In my opinion...), обґрунтування — наведіть причину появи цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази на підтримку вашої позиції (... because...), приклад — наведіть факти, які демонструють ваші докази (for example...), висновки — узагальніть свою думку, зробіть висновок про те, що необхідно робити, тобто це заклик прийняти вашу позицію (that's why...); поясніть механізм етапів; запропонуйте бажаючим спробувати застосувати цей метод до будь-якої проблеми на їхній вибір. Як правило, саме дискусія дає можливість визначити власну позицію, формує навички аргументації та відстоювання своєї думки, поглиблює знання з обговорюваної проблеми. Зауважимо, що отримання навичок публічного виступу й дискутування, висловлення й захисту власної позиції, формування громадянської та особистої активності забезпечує дискусія в стилі «ток-шоу», а навички аргументації та відстоювання своєї думки, поглиблення знань з обговорюваної проблеми — дебати. Організація таких способів інтерактивного навчання відображена у посібнику М. Сосяк [8, с. 64].

Висновок. Як бачимо, у науково-методичній літературі пропонуються різні інтерактивні технології, залежно від мети і форм організації навчальної діяльності учнів чи студентів. За нашими спостереженнями, вчителі-практики вважають інтерактивне навчання достатньо результативним, ефективним. Перевагами такого навчання вони називають унеможливлення пасивності учнів, формування у них здатності відстоювати й аргументувати свою думку, логічно мислити. Попри невелику частку педагогів, які захищають традиційне навчання, деякі педагоги

висловлювали позицію, що все ж потрібно раціонально поєднувати традиційне навчання з інноваціями і недоліками інтерактивного навчання вони вважають труднощі в оцінюванні діяльності учнів чи студентів, значний обсяг інформації, перевантаженість програми з англійської мови тощо. Водночас ефективне впровадження інтерактивних технологій у вивченні англійської мови сприяє формуванню логічного мислення, розвитку творчих здібностей, кращому засвоєнню навчального матеріалу, створенню атмосфери співдружності, взаємодії, постійної співпраці учасників навчально-виховного процесу.

Література:

1. Зінкуров Е. І. Робота над проектами під час вивчення англійської мови // Англійська мова та література. — 2004. — № 10 — С. 2-6.
2. Клименко Л. Інтерактивні технології та критичне мислення // English — 2010. — № 7. — С. 5-6.
3. Крюкова О. С. Використання технології «навчання у співпраці» під час вивчення іноземних мов у класах філологічного профілю // Англійська мова і література. — 2011. — № 10. — С. 6-7.
4. Маклагіна І. Ю. Інтерактивні технології в навчанні іноземної мови // Англійська мова та література. — 2010. — № 22-23. — С. 17-20.
5. Морська Л. І. Теорія і практика методики навчання англійської мови = Theory and practice of English Teaching Methodology : посіб. — Тернопіль : Астон, 2003. — 248с.
6. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу / С. Ю.Ніколаєва // Іноземні мови. — 2010. — № 2. — С. 11-17.
7. Плугатирьова О. І. Використання інтернет-контенту під час вивчення іноземної мови (методичний аспект) // Англійська мова та література. — 2011. — № 10 — С. 8-11; № 11 — С. 10-14.
8. Сосяк М. Шкільний курс англійської мови та методика її викладання: навч. посіб. для студ. / Мирослава Миколаївна Сосяк. — Дрогобич : РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2010. — 115 с.
9. Сучасні технології формування англомовної компетенції в говорінні в учнів основної і старшої школи // Іноземні мови. — 2010. — № 2. — С. 23-27.
10. Шевченко Е. Б. Використання інтерактивних технологій для розвитку пізнавального інтересу на уроках англійської мови // Англійська мова та література. — 2005. — № 24. — С. 4-6.

У статті обґрунтовується важлива роль сучасного інтерактивного навчання в системі підготовки студентів до майбутньої діяльності та розкриваються відповідні методи їх реалізації у вивченні англійської мови у ВНЗ України. Розкрито істотні реформи у вивченні англійської мови, що потребують забезпечення компетентності та міжособистісного спілкування студентів.

Ключові слова: інтерактивне навчання, англійська мова, ВНЗ України, форми та методи навчальної діяльності, компетентність, міжособистісне спілкування.

В статье обосновывается важная роль современного интерактивного обучения в системе подготовки студентов к будущей деятельности и раскрываются соответствующие методы их реализации в изучении английского языка в вузах Украины. Освещены существенные реформы в обучении, которые требуют обеспечения компетентности и междоличностного общения студентов.

Ключевые слова: интерактивное обучение, английский язык, вузы Украины, формы и методы учебной деятельности, компетентность, междоличностное общение.

The article substantiates the important role of modern interactive learning in the system of training students for future activities, and discloses the corresponding methods of their implementation at universities of Ukraine. The highlighted substantial educational reforms require ensuring competence and student interpersonal communication.

Key words: interactive education, the English language, universities of Ukraine, forms and methods of educational activities, competence, interpersonal communication.